

Борис Христов събирач на памет в антология „Сборник за народни умотворения: научен и книжовен дял“

Историята на човечеството е и тази на книгите, които са забравени, непотърсени... Големият поет Борис Христов е с интуиция да върне българското светоусещане в културната ни история, като се обръща към забравени книги. Съставител е на антологии за българската народна лирика, необятните народни устни писмена, които превръща в историчност.

И не само, културната ни памет с

представите за света и човека от „магическия“ реализъм на фолклора, завръщане към праопита, убежища на българския дух. От местните извори, неразмагъсани от религиозното, там, където е още чудатостта, песенното творчество в устната му словесност, богатата на теми българска памет от народно наследство, в която е закодирано универсалното. Да си спомним загадъчния сборник със странна съдба „Веда Словена“ (и едноименния документален филм, на който е сценарист). Четем света, който не е такъв какъвто го знаем днес, който е, отива, „от“ към нас и далеч.

Антология „Сборник за народни умотворения“, двутомният труд, на който е съставител Борис Христов и сам ще нарече „помилвани книги“, излезе в края на миналата година. Стои встрани от лавиците в книжарниците, а е книга събитие за българската памет. Документална, вдъхновена и възраждаща забравени текстове от архива на „Сборник за народни умотворения, наука и книжнина“ от 1889 г. Забележителната поредица от книги, основана от „ренесансова“ личност като проф. Иван Шишманов, министър на народното просвещение, един от

основателите на Софийския университет. За съвременните читатели антологията е „културологично“ пътуване с текстове за източниците, за тези значими български автори, учени, възрожденци, формирали представите за българската наука и хуманитаристика. Всъщност обществото винаги се е защитавало с тези, които участват в правенето на Историята.

Текстовете в сборника са писани от емблематични фигури за българската култура от Възраждането като Петко Р. Славейков, Васил Златарски, Любомир Милетич, Димитър Маринов и други историци, етнографи, археолози, които възвеждат читателя в създаването на българската наука – българската историография, нумизматика, метеорология, география, етнография, археология, езикознание.

Изследванията са част от историческата ни памет, първите поредици, които утвърждават българската култура и идентичност. И въпреки това непознати. Сборникът е с осъвременен език и с детайлна информация в бележки под линия, дело на редакторите. Представя ни знанието на отминалите времена, което е стигало до енциклопедичност. Чрез градината на умотворенията, Борис Христов с избора си на текстове онагледява исторически моменти фрагментарно, историята никога не достига цяла. Има и друга цел, като участва в разпространението на исторически знания за знанията. В антологията, от писмата на цариградския патриарх Николай Мистик до цар Симеон, през бележките и писмата на Левски, до културологичните понятийни представи за света, съвременното схващане е музейно. Книгите са памет. Съвременният читател може да очертае тенденции за епохи, да изведе от историческата експозиция социални идеи, желания, колебания на човека и връзката

му с окаменелите български земи в исторически наслоения – бележки за въстания, за владетели, атмосферата на старите пътувания през България и още по-назад. Да преоткрие архетипните си виждания дълбоко вкоренени в традициите на етнографията, да проследи модерните нагласи по отношение на други култури. И да пренесе от нашите предци историческо съзнание и самоидентичност. Книгата се чете бавно, монографиите са дълги. Любопитни са текстовете: „Ръкописа за България при царуването на император Никифор Фока“, който се съхранява във Ватиканската библиотека, писмата до цар Симеон, сведенията за народната медицина. В културологичните пластове на антологията едно уморено общество може да се върне към традицията, първоизворите, в търсене на спасителни устои в употребата на паметта и обиталищата ѝ. С годините книгите ни дават не само поглед назад, но и увереност и посока, нямат само характер на паметници с историческо значение. Паметта на времето винаги трябва да бъде реконструирана.

ВАНЯ ТОДОРОВА

„Сборник за народни умотворения: научен и книжовен дял“, Т. 1 и Т. 2, съст. Борис Христов, изд. НБУ, 2020.

Текстът е осъществен с финансовата подкрепа на Национален фонд „Култура“ по програма „Творчески инициативи“ за 2020 година.